AVİM
AVRASYA İNCELEMELERİ MERKEZİ
CENTER FOR EURASIAN STUDIES

AVİM Yorum • No: 2017 / 52 • Haziran

YAPICI AVRASYACILIK ARAYIŞI

Mehmet Oğuzhan TULUN-Teoman Ertuğrul TULUN

Analist/Analist

Türkiyedeki yaygın Avrasyacılık görüşleri sıklıkla doğaları gereği Batıya karşıt veya onunla uyuşmaz olarak sınıflandırılmaktadırlar. Ancak bu tür görüşler Avrasya kavramının hakkını verememektedir. Coğrafi olarak Avrasya, Lizbondan Vladivostoka uzanan devasa bir toprak parçasını kapsamaktadır. Dolayısıyla Türkiye açısından Avrasyacılığın ille de yukarıda belirtildiği gibi tanımlanması veya geliştirilmesi için bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bilfiil, Türkiyenin çıkarlarına en çok hizmet edecek olan şey, Türkiyenin, bir yandan Türkiyenin Batı ile olan kurumsallaşmış ilişkilerine değer veren, bir yandan da Türkiyenin doğusu ile ilişkilerinin arttırılmasının vaat ettiği potansiyelle ilgilenen bir Yapıcı Avrasyacılık benimsemesidir. Bu bağlamda Avrasya İncelemeleri Merkezinin (AVİM) öne çıkardığı bu Avrasyacılık anlayışı, özetle Batının reddedilişine dayalı anlayışı reddetmekte, Türkiye açısından Avrasya kavramını daha farklı bir şekilde yorumlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti 1923 yılında kurulduğu zaman, ülkenin karar vericileri uluslararası sistemde Türkiyenin geleceğinin ve çıkarlarının nerede olduğu konusunda kesin bir fikirleri vardı: muasır medeniyetler seviyesi, ki o dönemde bu seviyeyi Batı temsil ediyordu. Osmanlı İmparatorluğunun çöküşünü inceleyen Türk karar vericileri; İmparatorluğun çağdaş bir devletin gereksinimleri doğrultusunda Osmanlı toplumunu, ekonomisini ve bürokrasisini dönüştürememesinin ve teknolojik ilerlemeye ayak uyduramamasının İmparatorluğun çöküşüne ciddi bir biçimde katkı sağladığı kanaatine ulaşmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu dönemde Batılı ülkeler (Kuzey Amerika ve Batı Avrupadaki ülkeler) çağdaş ve başarılı devlet ve toplumun en büyük örneğini teşkil ediyorlardı. Önlerinde böyle bir örnek olduğundan, Türk karar vericileri için genç Cumhuriyetin ilerlemesinin yolu, Batı tipi devlet ve toplum modelini yakından incelemek ve bu modeli Türkiyenin ihtiyaçlarına uyacak şekilde uygulamaktan geçiyordu. Ancak aynı zamanda Türk karar vericilerin bu hedeflere Türkiyenin Doğu ile bağlarını koparmadan elde etmek istemiş olduğu da açıktır.

Bilindiği gibi Cumhuriyetin başlangıç yıllarında gerçekleştirilen geniş kapsamlı reformlar böyle bir Batı modeline dayandırılmıştır ve Türkiye kendisini Batılı ülkelerin kurduğu veya öncülüğünü yaptığı uluslararası kurumlara dahil etmeye gayret etmiştir. Türkiyenin bu yönelimi, Soğuk Savaşın başlamasıyla beraber daha da belirgin hale gelmiştir, zira Türkiye bu dönemde (Varşova Paktı etrafında gruplaşmış) Doğu bloğunun tam bitişiğinde, (NATO etrafında gruplaşmış) Batı bloğunun doğudaki en uç karakolu görevini üstlenmiştir.

Kuruluş ilkelerinin çizgisine dayalı olarak Türkiye bu konumundan tatmin olmuş ve kendisini ilk olarak sıkı bir şekilde Batı dünyasıyla ilişkilendirmiştir. Türkiyenin o dönemin uluslararası düzenindeki bu konumu Batılı ülkelerde de olduğu gibi kabul görmüştür.

Soğuk Savaşın sona ermesi (yani Doğu bloğunun oluşturduğu tehdidin sona ermesi) yukarıda bahsi geçen varsayımların inandırıcılığını kendiliğinden azaltmıştır, zira Soğuk Savaş döneminde geçerli olan, ideolojik olarak tanımlanmış çift-kutuplu dünya ortadan kalkmıştı. O zamana kadar dünyanın siyasi ve ekonomik ağırlık merkezi, solunda Amerika Birleşik Devletleri sağında ise Rusya olan Avrupada bulunmaktaydı.

Uzun bir hikâyeyi kısa kesmek gerekirse hem uluslararası konjonktür hem de güç dengesi zamanla (özellikle de 2000li yıllardan sonra) değişmeye başlamıştır. Soğuk Savaş sırasında Türkiyenin dış politikasında ikincil bir önem atfedilen Orta Asya, Doğu Asya ve Güneydoğu Asyadaki ülkeler çeşitli boyutlarda (siyasi, ekonomik vs.) önemlerini ciddi bir şekilde arttırmışlardır. Geçmişte Japonya ve Güney Kore halihazırda ekonomik güç merkezleri sayılıyorken, günümüz gerçekleri doğrultusunda artık Çinin ve Hindistanın da ekonomik güç merkezleri olarak sayılması ve örnek olarak Endonezya veya Orta Asya cumhuriyetlerinin sunduğu potansiyel de ciddi bir biçimde dikkate alınması gerekmektedir.

Anlaşılacağı üzere, şu anda Asyada yeni bir güç merkezinin yükselişine ve dünyanın siyasi ve ekonomik ağırlığının Batıdan Doğuya kaymasına (yoruma bağlı olarak kısmen veya tamamen) tanık olmaktayız. Türkiye; doğal olarak, kurumsal olarak ve kültürel olarak uluslararası sistemdeki bu kaymanın tam ortasında bulunmaktadır. Türkiye; NATO ve Avrupa Konseyi üyeliği, Avrupa Birliği adaylığı ve Avrupa ülkeleriyle olan çok büyük ticaret hacmi sebebiyle Batılı ülkeler ile uzun süredir devam eden ve köklü siyasi ve ekonomik bağları bulunmaktadır. Dahası, Türkiyenin Orta Asya cumhuriyetleri ile kültürel bağları bulunmaktadır. Bu kültürel bağlar, Türkiyenin Asyanın tam kalbinde bulunan bu ülkelerle daha kolay ilişkiler geliştirilmesinde yardımcı olmaktadır. Coğrafi olarak Asya ile Avrupanın arasında konumlanmış olan Türkiye, Orta Asya cumhuriyetleri ile beraber, bu iki bölge arasında yapılacak ticaret ve nakliyat için bir bağlantı noktası olmak konusunda doğal bir yeteneğe sahiptir.

Tüm bu anlatılanlardan yola çıkarak şu soruların sorulması gerekmektedir: Özellikle Brexit-sonrası bir dünyada ve Alman Şansölyesi Angela Merkelin yakın zamanda yaptığı Münih konuşmasında sonra; Batılı ülkeler bile dünyadaki konumlarını yeniden incelerken Türkiye neden kendisini öncelikli olarak Batı ile ilişkilendirmelidir? Türkiye daha fazlasını yapabilecekken neden Batı bloğu gibi tarihi geçmiş bir terime bağlı kalmalı ve neden kendisini bu bloğun doğudaki en uç karakolu olarak tanımlamaya devam etmelidir? Doğudaki ülkelerle daha derin etkileşimler için yeni fırsatlar aramak Türkiyenin çıkarına olmayacak mıdır?

Tam da bu noktada, Atlas Okyanusundan Pasifik Okyanusuna kadar uzanan ve Türkiyenin tam ortasında bulunduğu dev bir toprak parçası anlamına gelen Avrasya kavramı devreye girmektedir. AVİMe göre Avrasyacılık bu bağlamda anlaşılmalıdır. AVİMe göre Avrasyacılık, Türkiyenin dünyanın şimdiki ve gelecekteki güç merkezinin bulunduğu ve bulunacağı Avrasyada şimdiki ve gelecekteki yerini anlamakla ilgilidir. Evet, Avrasyacılıkla ilgili yaygın

görüşler Batıya karşı ortak bir güvensizlik ve hayal kırıklığına sahiplerdir ve Türkiyenin onunla arasına mesafe koyması gerektiğini savunmaktadırlar. Ancak Avrasyacılık ille de bu şekilde tanımlanmak veya bu çizgide geliştirilmek zorunda değildir.

Türkiyenin mevcut dış ve ticaret ilişkileri ve dünyadaki konumu dikkate alındığında, Batı karşıtlığı ekseninde tanımlanmış bir Avrasyacılığın Türkiyeye pek bir fayda sağlamayacağı ortadadır. Türkiyenin çıkarlarına en çok hizmet edecek olan şey, Türkiyenin, bir yandan Türkiyenin Batı ile olan kurumsallaşmış ilişkilerine değer veren, bir yandan da Türkiyenin doğusu ile ilişkilerin arttırılmasının vaat ettiği potansiyelle ilgilenen Yapıcı Avrasyacılığı benimsemesi olacaktır.

Türkiyenin Batı ile olan kurumsallaşmış ilişkileri hiçbir şekilde küçümsenmemelidir. Soğuk Savaşın bitmesine rağmen NATO halen geçerliliğini ve dünyanın en güçlü askeri ittifakı olarak konumunu muhafaza etmektedir ve Türkiye bu ittifakın en önemli üyelerinden birisidir. Avrupa Konseyi üyeliği diğer Avrupa ülkeleri ile beraber Türkiyeyi devlet ve toplum anlayışı konusunda ortak görüşlerle donatmaktadır. Türkiyenin Avrupa Birliği adaylığı ise Türkiyeyi reform yapması konusunda güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Yıllar içerisinde cereyan eden (ve bazen çok hararetli olabilen) tüm tartışmalarına rağmen ne Türkiyenin ne de ABnin Türkiyenin adaylığından vazgeçmemiş olması iki tarafın da bu adaylığa değer verdiğinin somut bir kanıtıdır. Türkiyenin Avrupa ile olan ticaret hacmi ise ortadadır: Türkiyenin en büyük ticaret ortakları arasında Avrupa ülkeleri bulunmaktadır. Bu sebeplerden ötürü sırf Batıya karşı şüphe beslendiği veya güvensizlik duyulduğu için veya Batı göreceli olarak Doğuya nazaran inişe geçtiği için tüm bunların çöpe atılması gerçekçi bir hareket olmayacak, bunun yapılması Türkiyenin çıkarlarına hizmet etmeyecektir. Hatırlanması gereken bir husus; genel bir ifadeyle Asyanın değişmekte ve gelişmekte olan bir bölge olduğu ve Türkiyenin burayla olan ilişkilerinin hiçbir şekilde Batı ile olan ilişkileri kadar derin olmadığıdır. Bu bağlamda Türkiye için Batıyı reddeden ve Doğuyu kucaklayan bir Avrasyacılığı savunmak Türkiyenin yararına olmayacaktır.

Tüm bunları belirtmiş olmakla beraber, aynı zamanda AVİMin savunduğu bu Yapıcı Avrasyacılık için ilk baştan itibaren uygun bir çerçeve program oluşturulmasının gerektiği de belirtilmelidir, zira bu Türkiyenin Avrasyanın Asya kısmıyla ilişkilerini genişletmesi için gerekli olacaktır. Böyle bir program, basit ikili anlaşmalardan başlayarak, Türkiyenin Yapıcı Avrasyacılığının örnek olarak Rusyanın Neo-Avrasyacılığıyla yan yana aynı coğrafyada var olmasını sağlayacaktır. Türkiyenin Yapıcı Avrasyacılığının bölgesel iş birliğini teşvik etmeye yönelik olduğu unutulmamalıdır. Bahsi geçen çerçeve program böylece Türkiyenin Yapıcı Avrasyacılığının örnek olarak bölgesel iş birliğinden ziyade (Rus) etki alanı yaratmaya çalışan Rusyanın Neo-Avrasyacılığından ayırt edilmesini sağlayacaktır.

Özetle Yapıcı Avrasyacılık Türkiyede yaygın olan diğer Avrasyacılık görüşlerinin aksine Türkiyeye fayda sağlayacaktır; zira Yapıcı Avrasyacılık yeni rekabetler ve düşmanlıklar yaratmayı reddetmekte, bunun yerine değişen bir dünyada Türkiyenin kendisini daha iyi konumlandırabilmesi adına iş birliği için yeni yollar açmayı amaçlamaktadır. Bu, Türkiyenin Batı ile bütünleşmesini muhafaza ederken aynı zamanda Doğu ile yeni bir bütünleşme sürecini başlatmasına izin verecektir. Yapıcı Avrasyacılık böylece Türkiyenin Batı ila Doğu arasında gerçek anlamda bir bağlantı noktası olarak faaliyet göstermesine olanak sağlayacaktır.

*Resim: GettyImages.com

Yazar Hakkında :

Mehmet Oğuzhan Tulun AVİM'de Analist olarak görev yapmaktadır ve Ankara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi doktora öğrencisidir. Çalışmaları Doğu Avrupa, Kafkasya, Asya,Türk-Ermeni ve Türkiye-Ermenistan ilişkileri, uluslararası suç ve tarih çalışmalarıyla ve din ile siyaset arasındaki etkileşimle odaklanmaktadır.

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Bilkent *Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde doktora adayıdır. Avrupa Birliği Çalışmaları, Toplumsal Hareketler, Irkçılık ve Nefret Söylemi Çalışmaları ve Devlet İnsaası alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Alıfta bulunmak için: TULUN, Mehmet Oğuzhan TULUN-Teoman Ertuğrul. 2026. "YAPICI AVRASYACILIK ARAYIŞI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2017 / 52. Haziran 16. Erişim kasım 22, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Yorum/YAPICI-AVRASYACILIK-ARAYISI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır